

Molts llibres moderns d'investigació han vingut a augmentar la Biblioteca durant l'any 1908, per donació, per cambi y per compra; en l'ANUARI vinent se publicarà una nota de tots els llibres y revistes que desde la fundació han ingressat per aquests conceptes.

BIBLIOTECA DE D. ISIDRE BONSONS

Barcelona. — Entre 'ls llibres que han enriquit aquesta notable biblioteca durant l'any 1908, hem de senyalar un manuscrit en pergami, en magnífich estat, contenint la traducció catalana de *La Fiammetta* de Johan Boccaci; un altre manuscrit, que es el *Libre de la confreria dels porters e portadors de letres de la Ciutat e Regne de Mallorques*, 1440-1472, també en pergami. Entre les impressions rares: *La vida de la Seraphica sancta Catharina de Sena*, impresa a Valencia per Johan Joffre de Briansó en 1511, en estat perfecte, y la traducció castellana de *La natura angélica* de fra Francesc Eximeniç, impresa a Alcalà de Henares per Miquel de Eguia en 1527.

BIBLIOTECA DE D. PAU FONT DE RUBINAT

Reus. — S'ha augmentat la llibreria d'aquest esquisit bibliòfil ab un llibre del qual sols se 'n coneixia l'existència; es l'incunable que conté l'original català del viatge al Purgatori de S. Patrici den Ramon de Perillós, del qual no més se tenia a la mà la versió llengadociana, impresa modernament dues vegades, en 1832 y en 1903. L'impressió no té lloch, constant *los presents llibres ab gran diligencia corregits per un frare de Sant Fransés, l'an mil CCCC vuytanta hi sis*. Conté vuit tractats populars, el 1.er un de desconegut den Francesc Eximeniç, 2.^{on} la demanda de Sant Agustí a la Verge, 3.er els dotze divendres en que Jesús se mostrà a Sant Pere, 4.^{rt} el viatge al purgatori den Ramon de Perillós, 5.^{nt} el llibre de Sant Amador, 6.e l'epístola de Nostre Senyor, 7.e el testament de Jesucrist, y 8.e l'oració de Sant Agustí. — Ha adquirit al mateix temps el Sr. Font, una traducció castellana del viatge al Purgatori den Perillós escrita en el sigle XVIIe

Adició a la « Letra de Reyals Custums del Petrarca » publicada en les planes 345-351 del anterior ANUARI.

Quan publicarem la *Letra de Reyals Custums del Petrarca* traduïda al català per autor desconegut del segle XV, no podem sospitar que una nova lectura del nostre primer llibre caballeresch ens donés motiu suficient y fins ens obligués a redactar la present *Adició*. Les màximes sapientíssimes de conducta curial del príncep y del privat resulten en el nostre text bellament girades de l'artificiós llatí a la llengua catalana del segle XV. Mes per no existir en l'únich text fins aleshores conegut de la *Letra* un nom d'autor ni haverse trobat cap indici de sa paternitat, quedava com inclassificada aquella elegant manifestació literaria que constitueix l'única relació directa de Catalunya ab l'inmortal poeta de l'Arezzo, malgrat el sens fi de reminiscències de ses lectures que 's troben en poetes y prosistes catalans del mateix segle, tan magistralment evocades per los crítics moderns d'Itàlia.

Una afortunada casualitat ens fa escriure avuy al costat d'aquella traducció, el nom den Joanot Martorell, l'autor potser únich del famós *Tirant lo Blanch*, com ho insinua el mestre Menéndez y Pelayo en les belles pàgines que dedica a tan insigne llibre (1). Repassavem els capítols d'aquesta obra, y a l'arribar als que descriuen la victoriosa campanya que Tirant, anyorívol de la princesa Carmesina, emprèn contra les hosts innombrables dels Turchs que havien conquistat casi tot l'Imperi grech, en planes que semblen les mateixes d'en Muntaner, si bé un xich més novelades dintre de son propi *élan* poemàtic, y començavem a llegir el capítol CXXVIII en que l'antich embaixador Abdallà (2) fet presoner, pregat per Tirant y després pel Duch de Pera, consent en dir *alguna bona cosa que aprofitàs a tots*. En les primeres paraules del moro ja endevinarem que no era ell sino l'inmortal cantor de Laura el qui parlava per sa boca, y aquesta màgica transfiguració portava tot naturalment la del Rey Lluís de

(1) *Orígenes de la Novela*, t. I. Introducc., p. CCLIII. Hem de fer constar que sempre 'ns referim a la moderna edició del *Tirant* publicada per l'Aguiló.

(2) En el cap. CXIX se fa 'l següent elogi d'Abdallà: «Era home molt docte en totes sciències, e de singular consell, que lo gran Turch lo tenia en stima de pare e no fehia ninguna cosa sens consell de aquest; que en tota la pagania no si trobaua home de tanta sapiència ni eloquència, e totes les coses que fehia ab molt gran deliberació. Aquest moro era nomenat Abdalla e per la saulesa li posaren de sobre nom Salamo.»

Nàpols en el vell Frederich Emperador dels Grechs y la mutació den Nicolau Acciaiuoli en la persona del famós Tirant. La sagacitat den Joanot Martorell li feu aparellar una situació consemblant a la dels esmentats personatges italians d'un segle enrera per poder aplicar, casi ab un senzill cambi de noms, la hermosa *Letra de reysals custums* sense retreure directament ni indirecta lo nom de son gloriós autor.

En les bellíssimes planès que han dedicat al *Tirant* en Menéndez y Pelayo ⁽²⁾ y en Rubió y Lluch ⁽¹⁾ se posa de relleu la influencia dels autors italians en aquella obra; en Rubió parla obertament d'influencies y plagis de les diverses lectures de l'autor intercalades ab més o menys traça y fins cita una justa reminiscencia del Petrarca en la descripció de la Roca del Deu del Amor, mes no s'havia descobert encare una tan palesa apropiació de tota una obra literaria copiada casi sense alteracions. L'imperturbable serietat del plagiari ens fa preveure que no seran perdudes les investigacions que sobre aquest sempre admirable llibre facin els estudiosos en recerca de ses *fonts* més o menys directes.

La primera conclusió que podem treure d'aquest descobriment es que l'autor de la traducció de la *Letra* es el mateix Martorell, perque no es llògich suposar que s'hagués apropiat d'una traducció d'altri, contemporània, tenint a mà el text original pera referla a son albir. L'identitat d'estil y de llenguatge entre abdues versions es una prova de la nostra afirmació. El text de la *Letra*, la copia antiga de la qual guarda l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS y nosaltres editarem, degué esser desglosat de sa obra per en Martorell, previa rectificació de les esmenes fetes. Cal donchs consignar el nom d'en Joanot Martorell com de traductor català del Petrarca.

Ara potser hauriem d'apuntar les principals variants de la lliçó del *Tirant* ab relació a la publicada en l'anterior ANUARI. Comença ab un petit preàmbul de cinch ratlles, de la cullita de Abdallà per justificar que un moro enemich se prengué tant interès per els cristians vencedors; ja calia. Y ve l'adreça del parlament que no diu *Egregi Baró* sino *Magnanim Capità*; seguint ab les següents paraules més clares que en el nostre text: «ja veig que a la fi la fe venç infidelitat, e liberalitat venç auaricia, e la humilitat a la superbia, hoy fa loch a caritat...» ab les quals paraules com ab algunes altres de la lliçó del *Tirant* pot rectificarse alguns llochs obscurs de l'altra. Nova ventatja qu'hem de consignar a continuació de la paternitat descoberta de la traducció. Les variants que van seguint son tan escasses com insignificants, essent les més remarcables, les obligades pera l'adaptació al nou escenari: lo *Rey de Sicilia* queda canviat ab la *magestat imperial*, on se fa alusió al Acciaiuoli hi posa *Capità valentissim* o altre calificatiu semblant, devegades ab ròssech de paraules caballeresques, y quan el fet relatat no té cap possible relació ab la gesta del *Tirant*, prudentment suprimeix l'alusió; un exemple, tal volta l'únich, n'es la supressió del paragraf que 's llegeix casi al final de la *Letra* alusiu a les virtuts del Rey Rubert, oncle del protector d'en Nicolau. Prescindint d'aytals *mutanda*, resten com hem dit petites variants isolades que sols poden remarcarse ab una nova edició comparada que creiem de molta utilitat fins per rectificar alguna errada y per aclarir algun passatge obscur. No creiem indispensable ferlo ara aquest coteig tractantse de dos textos ja divulgats y molt menys en l'ANUARI, aon sortí fa un any la primera edició. — E. M. Y B.

Bibliografia

LLIBRES

— RUDOLF BEER. *Die Handschriften des Klosters Santa Maria de Ripoll*. Wien, 1908.

En l'Anuari precedent se donà compte de la primera part d'aquest importantíssim treball de investigació y de crítica, que finia ab la mort del abat Oliva, a mitjans del segle XIe. La segona part, de la que devem ocuparnos, continua fins á les darrerries de la Edat mitja la historia de la collecció de manuscrits y de la activitat literaria de Ripoll, utilisant el senyor Beer per escriurela nous materials com son el catàlech dels còdices del esmentat monastir fet per Baluze, altra llista formada per en Prósper de Bofarull després de la primera instalació dels manuscrits ripollenchs en l'Arxiu de la Corona d'Aragó y 'l volum CVII de la *Coleccion de Baluze*, en la Bi-

(1) Loc. cit.

(2) Discurso de contestación... en la recepción de D. Isidro Bonsoms y Sicart en la R. A. de Buenas Letras de Barcelona, págs. 160 y 161.